Заедно в час

Изх. № 807/15.07.2026

До Димитър Здравков,
Председател на Комисията по образование и наука в 52. Народно събрание

До народните представители,
Членове на Комисията по образование и наука в 52. Народно събрание

***Относно**: Становище на фондация "Заедно в час" по Законопроект за изменение и допълнение на Закона за предучилищното и училищното образование 52-654-01-65, внесен на 09.06.2026 г. от Николай Денков и група народни представители*

Уважаеми г-н Здравков,
Уважаеми народни представители,

Фондация „Заедно в час" приветства поставянето в законодателния дневен ред на теми като използването на изкуствен интелект в училище, интегрираните политики за ранно детско развитие, по-добрата координация в приобщаващото образование, измерването на добавената стойност на училищата и подобряването на конкурсите за директори. Смятаме, че законопроектът съдържа редица предложения в правилна посока. Част от тях обаче се нуждаят от допълване, за да доведат до реална промяна в практиката.

Предложения, които подкрепяме

1. Етично, безопасно и образователно насочено използване на изкуствен интелект

Подкрепяме включването сред принципите на предучилищното и училищното образование на етичното, безопасно и образователно насочено използване на изкуствен интелект. Изкуственият интелект вече е част от средата, в която децата учат, общуват и създават съдържание. Затова целта не следва да бъде нито безкритичното му въвеждане, нито опитът да бъде изцяло забранен, а изграждането на ясни правила и умения за отговорна употреба.

Смятаме, че посоката с включването на принципа за етично, безопасно и образователно насочено използване на изкуствен интелект може да бъде допълнено в законовата или подзаконовата нормативна рамка със следните предложения.

• Педагогическа цел преди технологията
Използването на изкуствен интелект трябва да започва от ясен учебен проблем и очакван резултат. Технологията има стойност, когато подпомага разбирането, обратната връзка, диференцирането и творческата работа, а не когато заменя мисленето, четенето, писането или взаимоотношението между учител и ученик.

• Възрастова уместност и защита на детето
Необходими са различни правила според възрастта, включително ограничения за самостоятелна употреба от малки деца, защита на личните данни, недопускане на скрито профилиране и ясна отговорност за използваните платформи. При най-малките ученици водещи трябва да останат взаимодействието с възрастен, играта, движението, четенето и общуването.

• Критично мислене и разбиране на ограниченията
Учениците трябва да се учат да проверяват източници, да разпознават неверни и подвеждащи отговори, пристрастия и манипулации, да посочват кога са използвали изкуствен интелект и да носят отговорност за крайния резултат. Дигиталната грамотност вече включва и грамотност за изкуствения интелект.

• Подготовка и подкрепа за учителите
Общ принцип в закона няма да бъде достатъчен без национални насоки, практически примери, обучения и време за съвместно планиране. Учителите трябва да могат да преценяват кога технологията добавя образователна стойност, как да променят задачите и оценяването и как да защитават учениците от рискове.

• Равен достъп
Използването на изкуствен интелект не трябва да задълбочава различията между училищата и семействата. Необходими са достъпни инструменти, подходяща инфраструктура и алтернативи за учениците, които нямат устройство, интернет или възможност за платени услуги.

2. Интегрирани политики за ранно детско развитие

Подкрепяме създаването на отделна уредба за ранното детско развитие. Темата дълго време оставаше разпокъсана между различни системи и политики, въпреки че първите години от живота имат решаващо значение за езиковото, познавателното, социалното, емоционалното и физическото развитие на детето.

Особено важен е предложеният принцип държавата да провежда интегрирани политики за ранно детско развитие в най-добрия интерес на детето, в координация и взаимодействие между системите на предучилищното и училищното образование, здравеопазването и социалните услуги.

Подкрепяме и утвърждаването на Национална рамка за качеството на услугите за образование и грижа в ранна детска възраст, включително система за събиране на данни, наблюдение и оценка на качеството на национално и общинско ниво. Смятаме, че сходна последователна система за управление на качеството е необходима и в училищното образование. Оценяването на качеството не трябва да се свежда до контрол на документи или до еднократни резултати от изпити. То следва да съчетава данни за напредъка и благополучието на учениците, качеството на преподаването, училищния климат, приобщаването, развитието на екипа и способността на училището да подобрява работата си.

3. По-свързана и мултидисциплинарна подкрепа в приобщаващото образование

Подкрепяме предложенията допълнителната подкрепа да се основава на комплексна оценка, извършвана от мултидисциплинарен екип за подкрепа за личностно развитие, който не само оценява, но и осъществява подкрепата. Положително оценяваме и изискването екипът да изготвя съвместни планове с доставчиците на социални, медико-социални и интегрирани услуги. При деца с комплексни потребности ефективната подкрепа изисква общи цели, координирани действия и обмен на информация при спазване на правата и защитата на детето. Така семейството няма да бъде принудено само да свързва отделни системи, които действат паралелно.

Положително е и по-ясното включване на родителите в оценката, планирането и изпълнението на подкрепата.

4. Участие на педагогическия екип в конкурсите за директори

Подкрепяме предложението в комисията за конкурс за директор на общинско училище да се включва представител на педагогическия съвет, избран от самия педагогически съвет. Директорът ръководи професионална общност, а успешното управление изисква доверие, познаване на контекста и способност за развитие на екипа. Участието на педагогически представител може да добави важна гледна точка за лидерските и професионалните качества на кандидатите и да повиши легитимността на процедурата.

Предложение в добра посока, което се нуждае от допълване

Използване на резултатите от НВО и ДЗИ за определяне на добавената стойност на училището

Подкрепяме намерението качеството на училищното образование да се оценява чрез добавената стойност, а не само чрез абсолютните резултати на учениците. Добавената стойност може да покаже какъв напредък подпомага училището, като отчита изходното ниво и контекста на учениците. Това е по-справедлив подход

от класации, които често отразяват повече социално-икономическата среда на учениците, отколкото работата на училището.

Същевременно сегашните резултати от националното външно оценяване и държавните зрелостни изпити не могат автоматично да се превърнат в надежден показател за добавена стойност. Те са изпити с високи залози за ученици, родители и училища и са силно повлияни от достъпа до частни уроци, семейните ресурси и подготовката извън училище. Ако тези резултати бъдат използвани за оценяване на институциите без необходимата методологическа реформа, съществува риск да се възпроизведат неравенствата и да се насърчи преподаване, насочено предимно към теста.

Препоръчваме преди въвеждането на показател за добавена стойност да бъде разработен и публично обсъден надежден модел, който: проследява напредъка на учениците във времето; отчита изходното ниво и релевантни контекстуални фактори; използва повече от един източник на информация; не води до опростени класации; и се използва основно за диагностика, подкрепа и подобрение.

Добавената стойност не следва да се свежда само до академични тестове. За цялостна оценка на училището са необходими и данни за отсъствия, отпадане, училищен климат, благополучие, приобщаване, развитие на ключови компетентности и напредък на различни групи ученици.

Предложение, което не подкрепяме

Мандатност на директорите в държавните и общинските институции

Не подкрепяме въвеждането на четиригодишни мандати с ограничение до два последователни мандата за директорите на държавни и общински образователни институции. Споделяме целта за по-висока отчетност и обновяване на управлението, но смятаме, че на настоящия етап мандатността е по-малко надежден инструмент от една професионално изградена система за атестиране.

Предлагаме да бъдат въведени регулярни, ефективни атестации на директорите по обективни и професионално разработени критерии, извършвани от подготвен и независим екип. Атестацията трябва да оценява развитието на учениците, качеството на преподаването и подкрепата за учителите, училищния климат, управлението на ресурсите, приобщаването, партньорството с родителите и способността за устойчиво организационно подобрение. Тя следва да стъпва на различни източници на информация и да води до конкретна обратна връзка, план за развитие, подкрепа и, когато е необходимо, до освобождаване от длъжност.

В системата има значителен брой директори в пенсионна възраст и временно изпълняващи длъжността, а в редица населени места конкурсите привличат малко или никакви кандидати. Едновременното освобождаване на много позиции може да задълбочи кадровия дефицит и да доведе до продължително временно управление.

Съществените промени в училище изискват време за изграждане на екип, култура, доверие и устойчиви практики. Фиксираният хоризонт и невъзможността за продължаване независимо от постигнатите резултати могат да понижат мотивацията за инвестиции, чиито ефекти се проявяват след години.

Мандатът сам по себе си не гарантира качество. Слаб директор може да остане до края на мандата, а доказано успешен директор да бъде отстранен поради изтичане на срока. Ключовият въпрос е не колко години е заемана длъжността, а какви резултати, развитие и добавена стойност създава управлението.

Смятаме за по-наложително системата да развива потенциални училищни лидери, да предлага качествена подготовка, наставничество и подкрепа за новоназначените директори и да създаде условия професията да бъде привлекателна.

Оставаме на разположение за участие в последващото обсъждане и разработване на конкретните механизми за прилагане на промените.

За „Заедно в час“

„Заедно в час“ работи за това всяко дете в България, независимо от населеното място, семейната среда и индивидуалните му потребности, да има достъп до качествено образование и подкрепяща учебна среда. Организацията развива учители, училищни екипи и директори, създава практически ресурси и участва в обществения диалог за политики, които подобряват преподаването, ученето и благополучието на децата и учениците.

С уважение: Траян Траянов
Изпълнителен директор
Фондация “Заедно в час”